

SEINÄJOEN AMMATTIKORKEAKOULU
SEINÄJOKI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Tämä on alkuperäisen artikkelin rinnakkaistallenne (kustantajan versio).

Viite:

Kulmala, J. 2020. Uusi YAMK-tutkinto vastaa ajankohtaiseen vanhustyön erityisosaajien tarpeeseen. Teoksessa: S. Päällysaho, P. Junell, J. Latvanen, S. Saarikoski & S. Uusimäki (toim.) Seinäjoen ammattikorkeakoulu 2020: Osaamista strategian vahvuusaloilla. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisusarja A. Tutkimuksia 33, 240 - 247.

UUSI YAMK-TUTKINTO VASTAA AJANKOHTAISEEN VANHUSTYÖN ERITYISOSAAJIEN TARPEESEEN

Jenni Kulmala, TtT, dosentti, yliopettaja
SeAMK Sosiaali- ja terveysala

1 JOHDANTOA

Seinäjoen ammattikorkeakoulussa on AMK-perustutkintojen lisäksi mahdollista opiskella ylempiä ammattikorkeakoulututkintoja (ylempiä AMK-tutkintoja). SeAMKin sosiaali- ja terveysalan yksikössä tarjolla ovat olleet Kehittämisen ja johtamisen, Kliinisen asiantuntijuuden sekä Sosiaalialan ylemmät AMK-tutkinnot. Muuttuva sosiaali- ja terveystalouden kenttä sekä yhteiskunnassa tapahtuva väestörakenteen muutos vaativat kuitenkin myös koulutuksen kehittämistä ja osaamisen kasvattamista aloilla, joilla jo nyt ja erityisesti tulevaisuudessa tulee olemaan pulaa ammattitaitoisista osaajista. SeAMK haluaa koulutustensa kautta vastata työelämän kysyntään ja tuottaa osaajia, jotka ovat varmistamassa yhteiskunnan toimivuutta nyt ja jatkossa.

Ikääntyvien ihmisten määrän kasvu on merkittävää Etelä-Pohjanmaan alueella, valtakunnallisesti ja globaalisti. Yhteiskuntamme tarvitsee osaajia, jotka pystyvät vastaamaan ikääntyvän yhteiskunnan haasteisiin, kehittämään ikäihmisille suunnattuja palveluja, ennaltaehkäisemään toimintakyvyn heikentymistä sekä tukemaan ikääntyvien terveyttä ja hyvinvointia. Vanhustyön kentältä on noussut myös tarve johtamisen kehittämiseksi. Seinäjoen ammattikorkeakoulu on vanhustyön koulutuksen pioneereja ja järjestänyt tutkintoon johtavaa vanhustyön koulutusta jo lähes kolmenkymmenen vuoden ajan. Geronomi (AMK) on sosiaali- ja terveysalan korkeakoulututkinto, jonka suorittaneet henkilöt toimivat valmistumisensa jälkeen erilaisissa vanhustyön ohjaus-, neuvonta- ja asiantuntijatehtävissä.

Syksyllä 2021 SeAMKin vanhustyön koulutustarjontaan tulee merkittävä lisäys, kun vanhustyön koulutustarjonta laajenee ylempien AMK-tutkintojen puolelle. Suomessa annettavat koulutukset ja tutkinnot jaetaan kahdeksalle vaativuustasolle. Ylempi AMK-tutkinto on korkeakoulututkinto, joka sijoittuu tasolle seitsemän. Tämän tasoisen tutkinnon suorittaneelta edellytetään laaja-alaista oman alansa erityisosaamista, tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaosaamista, valmiutta työskennellä vaativissa asiantuntijatehtävissä, johtamisvalmiuksia ja

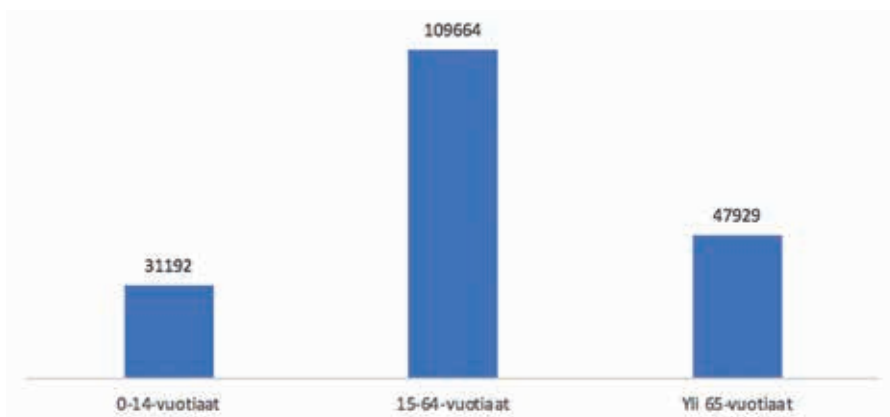
valmiutta elinikäiseen oppimiseen. Hänellä tulee olla myös hyvät viestintä- ja verkostoitumistaidot myös muulla kuin omalla äidinkielellään (A 23.2.2017/120).

Vanhustyöhön ja ikääntymiseen keskittyvä ylempi AMK-tutkinto tulee vastaamaan ikääntyvän yhteiskunnan tarpeeseen kouluttamalla työelämän tuntevia, käytännön vanhustyön kentän tarpeisiin vastaavia erityisasiantuntijoita, joilla on osaamista ikääntyvien terveyden ja hyvinvoinnin edistämisestä, ennaltaehkäisevästä työstä, aivoterveyden edistämisestä, palvelujen kehittamisestä sekä vanhustyössä vaadittavasta asiakaslähtöisestä ja arvostavasta johtamisesta. Tutkinnon tavoitteena on antaa laaja-alaiset valmiudet käytännön vanhustyön asiantuntija-, johtamis- ja kehittämistehtäviin. Tutkintoa voivat hakeutua opiskelemaan AMK-tutkinnon suorittaneet sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset (sairaanhoidajat, terveydenhoitajat, fysioterapeutit, sosionomit ja geronomit).

Tässä artikkelissa taustoitetaan vanhustyön osaamisen kehittämisen tarvetta. Artikkelissa pohditaan väestörakenteen kehityksen muutosta ja sen vaikutusta uusien ammattilaisten tarpeeseen. Lisäksi nostetaan esiin erityisesti ikääntyvien terveyden ja toimintakyvyn tukemisen merkitys ja ammattilaisten rooli toimintakykyisen ikääntymisen turvaajana. Artikkelissa tuodaan esiin elinikäisen aivoterveyden edistämisen tarve ja tämänhetkinen aivoterveysteen liittyvän koulutuksen riittämättömyys. Artikkelissa pohditaan myös hyvää ja arvostavaa johtamista ja sen kehittämistä vanhustyön toimintaympäristöissä.

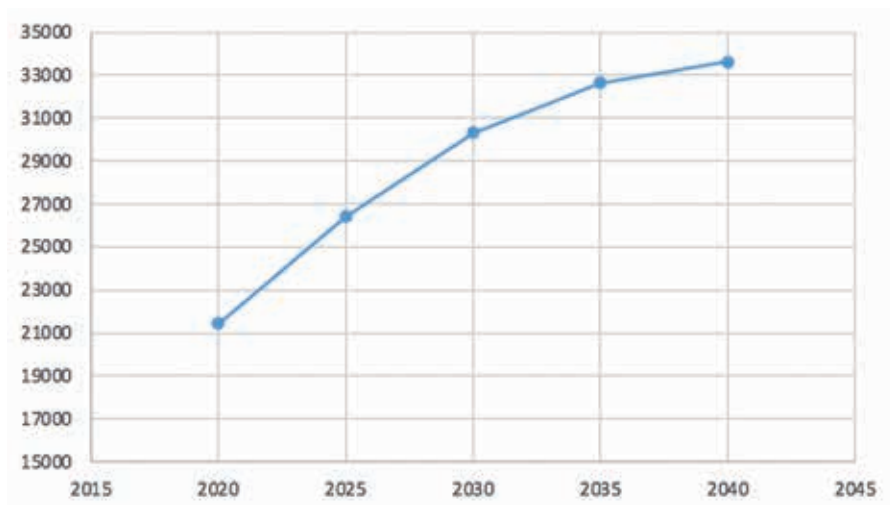
2 IKÄÄNTYVÄN YHTEISKUNNAN TARPEISIIN ON OSATTAVA VASTATA

Väestön ikääntyminen ja vanhojen ihmisten määrän kasvu tulee tulevina vuosina haastamaan sosiaali- ja terveyspalvelukentän. SeAMKin tavoitteena on vastata erityisesti alueelliseen koulutustarpeeseen. Tällä hetkellä yli 65-vuotiaita on Etelä-Pohjanmaan maakunnan alueella lähes 50 000 (Kuvio 1).

Kuvio 1. Etelä-Pohjanmaan väestön ikärakenne 31.12.2019 (Tilastokeskus, [viitattu 11.8.2020]).

Tämänhetkinen väestön ikäjakama osoittaa kiireellisen tarpeen ikääntymiseen liittyvälle osaamiselle ja sen kasvattamiselle Etelä-Pohjanmaalla. Tulevaisuuden ennusteet vahvistavat osaamisen tarpeen kasvua myös tulevaisuudessa. Etelä-Pohjanmaalla tulevien vuosikymmenten aikana erityisesti yli 75-vuotiaiden määrä tulee kasvamaan voimakkaasti (Kuvio 2). Tällä hetkellä yli 75-vuotiaita on hieman yli 21 000 ja tämän hetken ennusteen mukaan määrä tulee kasvamaan yli 33 000:een vuoteen 2040 mennessä.

Kuvio 2. Ennuste yli 75-vuotiaiden määrän kasvusta Etelä-Pohjanmaalla vuosina 2020 - 2040 (Tilastokeskus, [viitattu 11.8.2020]).

Eläkeikäisten ihmisten sosiaali- ja terveyspalvelujen tarpeet vaihtelevat hyvin paljon. Kun ikää tulee lisää, tarve erilaisille palveluille kasvaa. Ennen hoitoon ja asumiseen liittyvien palveluiden tarvetta on erityisen merkityksellistä pitää huolta terveydestä ja toimintakyvystä, siirtää mahdollisten sairauksien alkua eteenpäin ja saada tarvittaessa tukea itsenäiseen ja omatoimiseen arkeen. On valitettavan yleistä, että ikääntyneet hakeutuvat sosiaali- ja terveyspalveluiden piiriin vasta toimintakyvyn heikennyttyä tai vakavien sairauksien puhjettua. Sosiaali- ja terveysalan käytännön työtä tekevien ammattilaisten osaamiseen tulisi kuitenkin kuulua myös ennaltaehkäisevä työ ja terveyden ja hyvinvoinnin ylläpitoon tähtäävät toimet. Näiden kautta tulevaa palvelujentarvetta ja sitä kautta syntyviä mittaviäkin kustannuksia on mahdollista hillitä.

Jo nyt näkyvissä oleva vanhustyön työvoimapula yhdistettynä väestön ikääntymiseen ja kasvavaan palvelutarpeeseen on kestävä yhtälö. Lisäämällä ammattitaitoista henkilöstöä, kiinnittämällä huomiota ennaltaehkäiseviin ja hyvinvointia ylläpitäviin toimiin ja lisäämällä vanhustyön toimintaympäristöihin liittyvää johtamisosaamista voidaan osaltaan vähentää väestön ikääntymisestä seuraavia haasteita myös tulevaisuudessa

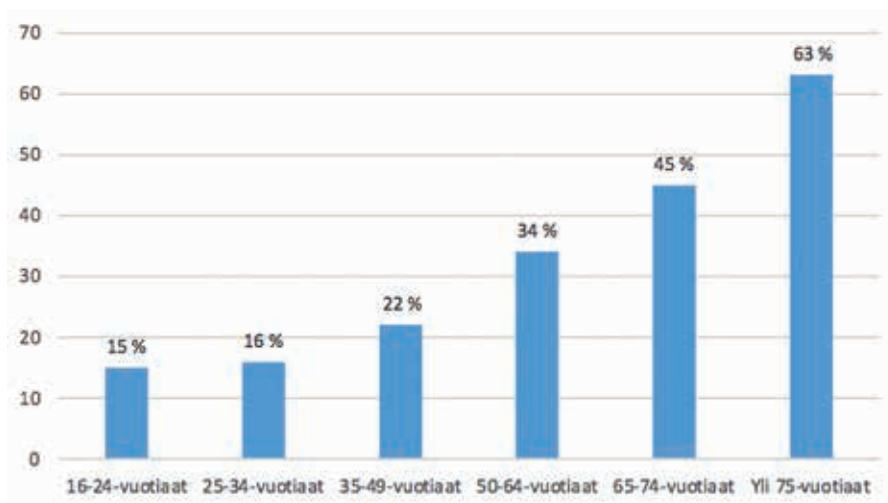
3 TOIMINTAKYVYN JA AIVOTERVEYDEN YLLÄPITÄMINEN MAHDOLLISTAA OMATOIMISEN ELÄMÄN

Vanhustyön asiantuntijuuden kenttä on hyvin laaja ja osaajia tarvitaan monille eri sektoreille. Yhden tutkinnon ei ole mahdollista kattaa koko vanhustyön kentän osaamistarvetta ja siksi painotukset eri vanhustyön tutkintoja järjestävien korkeakoulujen kesken vaihtelevat. Vanhustyöhön ja/tai ikääntymiseen painottuvia ylempiä AMK-tutkintoja järjestetään tällä hetkellä useammassa ammattikorkeakoulussa koulutusten sisältöjen ollessa hyvin vaihtelevia. SeAMK on valinnut Ikääntymisen asiantuntija -ylemmän AMK-tutkinnon sisällön painopistealueiksi ikääntyneiden terveyden ja toimintakyvyn ylläpidon, elinikäisen aivoterveiden edistämisen ja vanhustyön johtajuuteen ja esimiestyöhön liittyvät osaamisalueet. Opiskelija voi kuitenkin täydentää ja suunnata opintojaan ottamalla kursseja muista SeAMK Sosiaali- ja terveysalan ylemmistä AMK-tutkinnoista sekä halutessaan hyödyntää myös muiden ammattikorkeakoulujen verkkokoulutustarjontaa. SeAMKilla on myös mahdollisuus nopeasti tarvittaessa muokata koulutuksen sisältöjä vastaamaan työelämästä nousevia tarpeita.

3.1 Omannäköinen elämä mahdollistuu terveyttä ja toimintakykyä tukemalla

Ikääntymisen ammattilaisten on osattava ottaa ikääntymisen mukanaan tuoma moninaisuus huomioon. Suurin osa 65 - 75 -vuotiaista elää hyvää ja toimintakykyistä elämää omassa kodissaan ja palvelujen tarve on vähäistä. Tässä ikävaiheessa ammattilaisten tuki sairauksien ennaltaehkäisyssä ja toimintakyvyn ylläpidossa korostuu. Toimintakyvyn tukemiseen, sairauksien ehkäisyyn ja osallisuuden tukemiseen liittyvät toimet koostuvat terveellisten elintapojen edistämisestä, kuntoutuksesta, mielenterveyden tukemisesta ja sosiaalisen osallisuuden mahdollistamisesta. Ylempissä AMK-tutkinnossa korostuu uusimpaan tutkimusnäyttöön perehtyminen, tutkimusten lukutaidon kehittäminen ja tieteellisen näytön jalkauttamistoimien pohdinta.

Yli 75-vuotiailla kokemus terveyden heikentymisestä lisääntyy (Kuvio 3). Tällöin ammattilaisen asiantuntijuutta tarvitaan palveluohjaukseen, palvelujen tarpeen arviointiin sekä tulevien palveluiden suunnitteluun ja räätälöintiin.

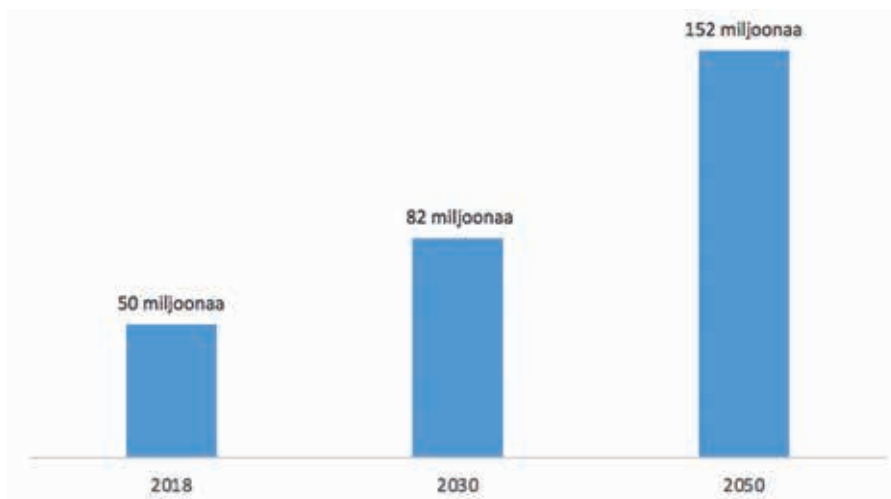
Kuvio 3. Terveytensä keskinäiseksi, huonoksi tai erittäin huonoksi kokevien %-osuus ikäryhmittäin (Tilastokeskus, [viitattu 11.8.2020]).

SeAMKin Ikääntymisen asiantuntija (ylempi AMK)-koulutus antaa valmiudet tukea terveiden ja hyväkuntoisten nuorempien iäkkäiden terveyden ja hyvinvoinnin säilymistä ja lisäksi koulutuksessa perehdytään palveluohjauksen ja palveluiden johtamisen ajankohtaisiin teemoihin.

3.2 Aivoterveysten edistämisen tulee olla osa ikääntymisen ammattilaisten työtä

Aivojen terveys ja hyvä toimintakyky ovat edellytyksiä omatoimiselle elämälle ja itsenäiselle päätöksenteolle. Aivojen terveyttä tulisi tukea läpi koko elämän. Tällä hetkellä tiedetään, että elämänaikaiset valinnat elintapojen, kuten liikunnan, ravitsemuksen, sosiaalisen aktiivisuuden ja aivojen käytön ja kuormittumisen suhteen vaikuttavat siihen, missä kunnossa aivot ovat ihmisen ikääntyessä. Ikä kasvattaa riskiä erilaisiin aivosairauksiin, kuten Alzheimerin tautiin, mutta normaali ikääntyminen itsessään ei aiheuta muisti- ja ajattelutoimintojen merkittävää heikentymistä.

Koska väestö ikääntyy, muistisairaudet tulevat kuitenkin tulevaisuudessa merkittävästi lisääntymään. Tällä hetkellä arvioidaan, että Suomessa on yli 200 000 muistisairautta sairastavaa ihmistä ja määrä kasvaa voimakkaasti tulevina vuosina. Maailmanlaajuisesti joka kolmas sekunti joku saa muistisairausdiagnoosin ja muistisairaiden määrä kolminkertaistuu vuoteen 2050 mennessä (Prince ym. 2015; Patterson 2018; Kuvio 4).

Kuvio 4. Muistisairaiden ihmisten määrän maailmanlaajuinen kasvunuste vuoteen 2050 mennessä (Patterson 2018).

Eteneviin muistisairauksiin, joista yleisin on Alzheimerin tauti, ei tällä hetkellä ole sairautta estävää tai parantavaa lääketieteellistä hoitoa. Maailmanlaajuisen muistisairausepidemian hillitsemiseksi on kuitenkin paljon tehtävissä. Suomi on jo vuosia ollut johtavia maita muistisairauksien ehkäisytyökimyksessä. Suomessa toteutetut laajat vuosikymmeniä kestäneet väestötutkimukset sekä

niitä seuranneet interventiot ovat antaneet työkaluja aivoterveysten ylläpitoon ja muistisairausedidemiaan hillintään (Kivipelto & Ngandu 2016; Kivipelto ym. 2018). Suomalais tutkimuksista otetaan tällä hetkellä mallia maailmalla jo kymmenissä maissa ja monet maat ovat valmistelemassa muistisairauksiin ja aivoterveysten edistämiseen liittyviä tutkimuksia ja ohjelmia (Kivipelto ym. 2020). Myös Maailman terveysjärjestö WHO on laatinut toimintasuunnitelman muistisairauksien ehkäisyn ja hoidon tehostamiseksi (World Health Organization 2017).

On kuitenkin valitettavaa, että Suomen johtava asema aivoterveysten edistämisen tutkijana ei ole johtanut tutkimustiedon tehokkaaseen jalkautumiseen sosiaali- ja terveysalan ammattilaisten työhön ja koulutus elinikäisen aivoterveysten edistämiseksi on Suomessa koettu puutteelliseksi. SeAMKin Ikääntymisen asiantuntija ylempi AMK-tutkinto sisältää vahvan painotuksen uusimpaan tutkimusnäyttöön perustuvaan aivoterveysten edistämiseen liittyvään työhön ja antaa konkreettisia työvälineitä elinikäisen aivoterveysten edistämiseen.

4 JOHTAMISEN JA ESIMIESTYÖN KEHITTÄMINEN TUKEE ALAN ARVOSTUSTA JA TYÖVOIMAN SAATAVUUTTA

Kuten monella muullakin alalla, myös vanhustyössä hyvällä johtamisella voidaan saada paljon aikaan. Vanhustyön maine on tällä hetkellä heikko, työhyvinvoinnissa on puutteita ja johtamiseen kaivataan tukea. SeAMKin Ikääntymisen asiantuntija (ylempi AMK) -tutkinto sisältää esimiestyöhön ja johtamiseen liittyviä opintoja, jotka antavat välineitä käytännön esimiestyöhön haasteellisella vanhustyön kentällä.

Vanhustyön esimiehen tehtävänä on tukea arvokasta työtä tekeviä alaisia ja kiinnittää huomiota työhyvinvointiin liittyviin tekijöihin. Tulevaisuudessa vanhusväestön määrän kasvaessa ja palvelutarpeiden lisääntyessä työntekijöiden houkuttelemisen ikääntyneiden palvelujen piiriin on tärkeää. Hyvä johtaminen ja työhyvinvoinnista huolehtiminen tulevat olemaan tekijöitä, joiden perusteella työntekijät valitsevat työpaikkansa. Vanhustyön asiantuntijoiden tulee myös itse nähdä työnsä arvokkaana, arvostaa ikääntyneiden eteen tehtävää työtä ja nähdä vanhuus monimuotoisena, rikkaana ja arvostettuna elämänvaiheena. Vanhustyön ylempään AMK-tutkinnon opintojen aikana tarkastellaan omaa johtajuutta, siihen liittyviä kehittämistarpeita sekä perehdytään työhyvinvoinnin kehittämiseen vanhustyön toimintaympäristöissä. Ylempään AMK-tutkinnon opiskelijoilla on mahdollisuus laajentaa esimiestyöhön ja johtajuuteen liittyviä opintoja esimerkiksi

suorittamalla vapaavalintaisia opintoja Kehittämisen ja johtamisen ylemmässä AMK-tutkinto-ohjelmassa.

5 LOPUKSI

Syksyllä 2021 alkava vanhustyöhön ja ikääntymisen ajankohtaisiin teemoihin keskittyvä ylempi AMK -koulutus tulee tarjoamaan opiskelijoilleen käytännönläheisen ylempään AMK -tutkinnon alalla, jossa osaamisen lisääminen on välttämätöntä väestön ikääntyessä. Tutkintoa ja sen opintokasvoja kehitetään tiiviissä yhteistyössä käytännön työelämän toimijoiden ja esimiesten kanssa ja koulutus pyrkii vastaamaan juuri niihin tarpeisiin, joita ikääntyvä yhteiskunta tarvitsee. Tutkinnon suorittaneet opiskelijat saavat hyvät valmiudet suunnitella, kehittää ja johtaa ikääntyneiden ihmisten palveluja, edistää vanhusväestön terveyttä ja toimintakykyä sekä jalkauttaa uusinta tieteellistä tutkimusnäyttöä. Tutkinnosta odotetaan vetovoimaista koulutusta, joka tuottaa vahvoja ammattilaisia täyttämään vanhuspalveluiden tämänhetkistä osaamisvajetta.

LÄHTEET

A 23.2.2017/120. Valtioneuvoston asetus tutkintojen ja muiden osaamiskokonaisuuksien viitekehystä.

Kivipelto, M., Mangialasche, F. & Ngandu, T. 2018. Lifestyle interventions to prevent cognitive impairment, dementia and Alzheimer disease. *Nature reviews. Neurology* 14 (11), 653 - 666. doi: 10.1038/s41582-018-0070-3

Kivipelto, M., Mangialasche, F., Snyder, H., Allegri, R., Andrieu, S., Arai, H. ym. 2020. World-Wide FINGERS Network: A global approach to risk reduction and prevention of dementia. *Alzheimer's & Dementia* 16 (7), 1078 - 1094. doi: 10.1002/alz.12123

Kivipelto, M. & Ngandu, T. 2016. From heart health to brain health: Legacy of the North Karelia Project for dementia research. *Global heart* 11 (2), 235 - 242. doi: 10.1016/j.gheart.2016.04.013

Patterson, C. 2018. World Alzheimer Report 2018: The state of the art of dementia research: New frontiers. [Verkkojulkaisu]. London: Alzheimer's Disease International. [Viitattu 21.9.2020]. Saatavana: <https://www.alz.co.uk/research/WorldAlzheimerReport2018.pdf>

Prince, M. J., Wimo, A., Guerchet, M. M., Ali, G.-C., Wu, Y.-T., & Prina, A. M. 2015. World Alzheimer Report 2015: The global impact of dementia: An analysis of prevalence, incidence, cost and trends. [Verkkojulkaisu]. London: Alzheimer's Disease International. [Viitattu 21.9.2020]. Saatavana: <https://www.alz.co.uk/research/WorldAlzheimerReport2015.pdf>

Tilastokeskus. Ei päiväystä. StatFin-tietokanta. [Viitattu 11.8.2020]. Saatavana: <http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/>

World Health Organization. 2017. Global action plan on the public health response to dementia 2017 - 2025. [Verkkojulkaisu]. [Viitattu 21.9.2020]. Saatavana: https://www.who.int/mental_health/neurology/dementia/action_plan_2017_2025/en/